

MAAŞ VE ÜCRET HACZİ

Murat YAVAŞ*

I. Bir Kısmı Hacedilebilecek Maaş ve Ücretler

Alacaklısının kendisine karşı başlatmış olduğu takip ya da ikame edilen bir dava sonucunda borçluluğu takip hukuku ya da maddi hukuk bakımından kesinleşmiş bulunan kimsenin üçüncü kişilerle giriştiği hukuki ilişkiler nedeniyle alacaklı durumuna gelebilmesi mümkündür. Örneğin takip borçlusunun bir işyerinde çalışma karşılığı elde edebileceği ücret bu niteliktedir. Bu tür durumlarda, maaş ve ücretlerin nasıl ve ne oranda hacedilebileceği İİK m. 83 ve m. 355 vd. hükümlerinde gösterilmiştir.

Maaş ve ücretlerin kısmen haczi mümkündür. Bu bağlamda, borçlunun ve ailesinin geçinmesi için gerekli olan miktarın borçluya bırakılması neticesinde arta kalan meblağın haczi söz konusu olabilecektir. Kanun koyucunun maaş ve ücret hacizlerinde kısmi haciz esasını benimsemiş olmasının temelinde genel olarak toplumun en temel yapısını oluşturan aile kavramının korunmasına vermiş olduğu önem yatmaktadır.¹ Zira bir borçtan dolayı maaş ve ücretin tamamı hacedilecek olursa borçlunun kendisi ile ailesinin sosyal ve iktisadi açıdan varlığını devam ettirebilmesi genellikle mümkün olmaz. Ancak bu ifadeden hareketle, maaş ve ücretlerin kısmen hacedilmesindeki amacın sadece aile olgusunun korunması olduğu anlaşılmamalıdır. Eğer böyle olsaydı evli olmayan bir kimsenin maaş veya ücretinin kısmen haczini

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı.

¹ Keser, Hakan, 4857 Sayılı İK ve 2004 Sayılı İİK Çerçevesinde Haciz, İflas, Konkordato ve İşverenin Aczinin İş Sözleşmesinden Doğan Bazı Temel Haklara Etkileri, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 2006/12, (s. 1182-1220), s. 1190.

açıklayabilmek söz konusu olmazdı. Maaş ve ücretin kısmen haczinde esas amacın borçlunun korunması olduğuna işaret etmek gerekir. Takip hukukunda sorumluluk kural olarak şahsi emeğe değil mala yöneliktir. Dolayısıyla borçlu, iktisadi ve sosyal açıdan varlığını sürdürebilmek için şahsi emeğini ortaya koyarak bir gelir elde etmiş ise bunun üzerine borcun tamamı kadar haciz koymak Anayasa'nın 17. maddesine aykırılık meydana getirebilecektir. Nitekim anılan hüküm "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir*" şeklindedir.

İİK m. 83'te kısmen haczi caiz olan şeyler sayılmıştır Buna göre, her tür ücretler, maaşlar ve ödenekler² intifa hakları ve hasılatı, ilama bağlı olmayan nafakalar³ ve emekli aylıkları kısmen haczedilebilir. Üstündağ'a göre,⁴ ücret, maaş ve İİK m. 83'te yer alan diğer kalemlerin takip hukukunda ayrıca tanzim edilmiş olmasının nedeni, bunların borçluya ait tek paraya çevrilebilir şeyler olmasından ve borçlunun mevcudiyetinin temelini teşkil etmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, borçlu ve belki de ailesi için çok büyük bir önemi haiz bulunan bu unsurları gereksiz ve aşırı müdahalelerden bağışık tutmak önem taşımaktadır. Genel olarak kısmen haczi caiz olarak ifade edilmiş şeylerin kısaca incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Kısmen haczi caiz olan şeylerin başında da ücretler gelmektedir

Ücret kavramı içine, gerek bedensel ve gerekse fiziksel çalışma sonucu elde edilen tüm gelirler dahil olmaktadır.⁵ İstisna veya vekalet akdinden doğan alacakların ücret kapsamı içinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışılmıştır. İsviçre hukukunda ücret kavramından, ifa edilen iş karşılığı verilen ivaz anlaşılmaktadır. Taraflar arasındaki ilişkinin devamlılık arz etmesi gerekmeyip geçici olanların da bu kavrama dahil edileceği kabul edilmektedir.⁶ Hatta alınan meblağa verilen isim de önemli değildir. Önemli olan ücretin niteliği, yani yapılan bir işin karşılığı olmasıdır. Federal Mahkeme içtihatlarına göre

² İstisnası için bkz. İİK m.82/9.

³ İlama bağlı nafakalar hiçbir surette haczedilemez. Zira mahkeme nafaka miktarını tayin ederken nafaka alacaklısının geçinmesi için gerekli olan miktarı dikkate almıştır.

⁴ Üstündağ, Saim, *İcra Hukukunun Esasları*, 8. Bası, İstanbul 2004, s. 190.

⁵ Uyar, Talih, *İcra Hukukunda Haciz*, Manisa 1990, s. 701; Akın, Levent, "Maaş ve Ücret Haczi", *AÜHFD*, 1995/1-4, (s. 335-363) s. 336.

⁶ Üstündağ, s. 190; Uyar, Haciz, s. 701; Akın, s. 336.

bir işçinin istisna akdi hükümlerine göre üretimine karşılık aldığı ücret de haciz kabiliyetinin oranı bakımından iş akdine göre elde edeceği ücret hükümlerine tabidir.⁷ İsviçre hukukunda ücretin gayri ahlaki bir temele dayanıyor olması da önemli değildir. Bu bakımdan örneğin, ahlak dışı bir şekilde gelir elde eden birinin müstakbel ücretinin haczine cevaz verilmektedir.⁸

Yargıtay, öğrencilerin aldıkları kredi ve bursları da ücret kavramı içinde değerlendirmektedir.⁹

Haczedilecek olan maaş ve ücretler borçlunun kendi rızası ile çalışarak elde etmeye hak kazandığı maaş ve ücretlerdir. Dolayısıyla, zorla çalıştırılan bir borçlunun alacağı ücretin İİK m. 83'e göre haczedilmesi söz konusu olamaz. Her ne kadar Anayasa'nın 18. maddesinde angarya yasaklanmış ise de, bu hükme aykırı olarak çalıştırılan kimsenin elde edeceği ücret üzerine haciz tatbiki mümkün olmamalıdır.

Fransız hukukunda, L. n° 91-650¹⁰ m. 48 ve m. 49 ücret haczi ve ücretin temlik edilmesine ilişkindir. Ancak ücret haczinin özel olarak düzenlendiği alan Fransız İş Kanunu'dur (Code du Travail m. 145-1 ile m. 145-44). Kural olarak, çalışan kimsenin alacaklıları, işverenin, işçisiyle yapmış olduğu sözleşmeden doğan ve işçi tarafından çalışma ediminin yerine getirilmesi ile hak edilmiş bulunan alacağın (işçiye ait olan) tamamını haczedebilir. Ancak ücret, işçinin geçim kaynağının en önemli unsurunu oluşturduğundan, anılan hukuk sisteminde bazı özel düzenlemelerin ihdas edilmesi kaçınılmaz olmuştur.¹¹

Fransız hukukunda, işçinin ücret alacağının haczedilebilmesi için işveren ile aralarında akdedilmiş bulunan bir hizmet sözleşmesinin varlığı gerekir. Hizmet süresinin bu sözleşmeden anlaşılabilirliği olma-

⁷ Akın, s. 336.

⁸ Üstündağ, s. 192.

⁹ İİD. 20.04.1952 T, 1594 E, 1185 K sayılı karar (Uyar, Haciz, s. 701).

¹⁰ İcra prosedürüne ilişkin kuralları düzenleyen 9 Temmuz 1991 tarihli kanuna L. n° 91-650 ve bu kanunun ilgili maddesi belirtilerek atıfta bulunulmuştur. Anılan kanun 14 Temmuz 1991'de *Journal Officiel'de (Resmi Gazete)* yayımlanmıştır (JO 14 juillet 1991).

¹¹ Le Bayon, Alain, "Saisie des rémunérations", *Juris Classeur Procedure, Formulaire*, 1998/6, Fasc. 2300, (s. 1-20), s. 6. Ücretin bir kimse için yaşamsal öneme sahip olması nedeniyle bu tür gelirler ihtiyati haczin konusunu oluşturmazlar. Bunun için bkz. Courtier, Jean-Loup, "La saisie des rémunérations", *La revue des huissiers de justice*, 1995, (s. 897-901), s. 898.

sı ya da olmaması önemli değildir. Bu bağlamda, çalışmanın geçici ya da kesin bir görev çerçevesinde yapılıp yapılmadığı da dikkate alınması gereken unsurlardan değildir.¹² Hizmet akdinin yoklukla malûl olması, işçinin işveren nezdinde sahip olduğu ücret hakkına halel getirmez (Code du Travail m. 145-1).

Fransız hukukunda, ücret kavramına verilen anlam geniştir. Bir devlet memurunun maaşı veya bir şirketi yöneten kimsenin bu iş karşılığı alacağı ücret de haczin konusunu oluşturabilir. Ayrıca ücret kavramı söz konusu hukuk sisteminde “gelir” üst başlığı altında incelenmektedir. Çünkü maaş veya ücret alan bir kimsenin geliri sadece bundan ibaret olmayabilir.¹³

İsviçre hukukunda, LP (Loi Fédérale du 11 Avril 1889 sur la poursuite pour dettes et la faillite=İsviçre İcra ve İflas Kanunu) m. 93, kısmen haczi caiz olan mal ve haklardan bahsederken ücret haczini de kapsam içinde değerlendirmiştir. Buna göre, borçlunun ve ailesinin geçimi için gerekli olan asgari miktar borçluda bırakılmak kaydıyla ücretlerin haczedilebilmesi mümkündür. Ücret haczinde borçluya belli oranda bir miktarın ayrılmasına ilişkin yasal düzenlemenin temelinde bir taraftan borçlunun menfaatlerinin diğer taraftan alacaklının haklarının korunması ve bu iki korunmaya değer menfaatin insani düşüncelerle bağdaştırılması çabası bulunmaktadır.¹⁴ LP m. 92, m. 93’ten farklı olarak borçlunun iktisadi ve sosyal varlığını devam ettirebilmesi ya da sosyal ve insani nedenlerden dolayı bazı malların haczini mutlak bir şekilde yasaklar. Oysa LP m. 93’te sayılan kısmen haczedilebilecek mal veya haklarda borçlunun menfaati LP m. 92’deki gibi ön plana çıkmamaktadır.

İntifa hakları ve hasılatı da kısmen haczi caiz olan şeylerdendir. İİK m. 83’te açıkça intifa hakkı ve hasılatının kısmen haczi öngörüldüğünden, intifa hakkının doğrudan doğruya kendisinin ya da intifa konusu olan şeyin iradının kısmen haczedilebilmesi gerekir. Yargıtay, bir kararında sadece intifa hakkının menfaat ve gelirinin haczedilebileceğini ifade etmiştir.¹⁵ Bir intifain geliri haczedilirken, intifa hakkının ko-

¹² Le Bayon, s. 6; Crosio, Alain, Recouvrement de créances, 3eme édition, Lyon 1997, s. 264.

¹³ Brennier, Claude, *Voies d’executions*, Editions Dalloz, 1998, s. 85.

¹⁴ Mathey, Jean-Claude, *La saisie de salaire et de revenu*, Lausanne 1989, s. 44.

¹⁵ Uyar, Haciz, s. 701, dn.8’de anılan karar.

nusunu teşkil eden şey üzerinde bulunan yüklerin, mükellefiyetlerin ödenmesi için gerekli olan miktarın indirilmesinden sonra, borçlu tarafından mahrum kalınabilecek olan değer dikkate alınacaktır.¹⁶

İntifa hakkının haczinde icra memuru, borçluya ait intifa hakkına karşılık yapılan ödemelerin durdurulması için, haczi kuru mülkiyet hakkı sahibine bildirir. Muhafaza tedbiri mahiyetindeki bildirim ile alacaklı, alacağını borçlunun intifa hakkına karşılık teşkil eden hasılat, gelir ve kira gibi menfaatlerinden alır. İntifa hakkı sonuçta yine borçluda kalır.¹⁷ İntifa hakkının bizzat kendisinin haczedildiği durumlarda bunun nasıl paraya çevrileceğini icra mahkemesi tayin edecektir (İİK m. 121).

İlama bağlı olmayan nafakalar da kısmen haczedilebilir. Oysa ilama dayalı olan nafakaların haczi mümkün değildir. Üstündağ'a göre, ilama dayalı nafaka miktarının borçlunun ve ailesinin ihtiyacını aşmadığı hususu kesin karine meydana getirmektedir.¹⁸ Ayrıca ilama dayalı nafakalar imtiyazlıdır (İİK m. 206). Kanaatimizce yazarın oldukça kesin ve istisna kabul etmez yaklaşımını sorgulamamıza neden olabilecek bazı ihtimallerin bulunabileceğinin kabulü gerekir. Örneğin, eşinden anlaşmalı olarak boşanmış bir kimsenin aylık nafaka gelirinin çok yüksek miktarlara isabet ettiği hallerde durum böyledir. Bu halde, anlaşmalı boşanan ve yüksek nafaka gelirine sahip olan kimsenin bu gelire haciz tatbik edilemeyeceğinden, bu nafaka miktarının kendisinin ihtiyacını aşmadığı hususunda kesin bir karinenin varlığından söz etmek mümkün değildir.

Gerek ilama dayalı ve gerekse ilama dayalı olmayan nafakalar birikmiş nafaka niteliğinde ise tamamen haczedilebilmesi mümkündür. Bu nedenle haczedilememe ayrıcalığının sadece işlemekte olan nafakalara ilişkin olduğunun kabulü gerekir. Çünkü nafaka alacaklısı için korunmaya değer miktar, onun halihazırda geçimini sağlayan paradır. Birikmiş nafakalar herhangi bir ilamlı alacak niteliği taşıdığından özel olarak korunmaları için bir neden yoktur. İİK m. 83'te ifadesini bulan "*ilama müstenid olmayan nafakalar*" ile BK m. 507'de olduğu gibi bir söz-

¹⁶ Üstündağ, s. 192.

¹⁷ Uyar, *Haciz*, s. 702.

¹⁸ Üstündağ, s. 192.

leşme gereğince borçlunun almakta olduğu nafakalar kastedilmiştir.¹⁹ Hem ilama dayalı olmayan ve hem de teraküm eden (birikmiş) nafakaların imtiyazlı olması söz konusu değildir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun²⁰ yürürlüğe girmesinden önce emekli aylıklarının da kısmen haczi mümkündü. İİK m. 83'te kastedilen esas olarak TC Emekli Sandığı Kanunu'na²¹ göre bağlanan aylıklardı. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na²² ve 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'na²³ göre bağlanan emekli aylıkları ise TC Emekli Sandığı Kanununa göre bağlanan aylıklardan farklı olarak hiçbir şekilde haczedilememekteydi.²⁴ Anılan Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra farklı sosyal güvenlik kurumlarının tek

¹⁹ "İİK'nın 83. maddesindeki 'ilama müstenid olmayan nafakalar tabiri ile, Borçlar Kanununun 507.maddesinde olduğu gibi, 'mukaveleye müstenid nafakalar kastedilmiş ve kısmen haczi caiz görülmüştür. İlama müstenid nafakalar esasen zaruri addedilen miktara tekabül ettiğinden, bunlar haczedilemez" (HİGM, 24.4.1941 T,1663 E 9538 K sayılı kararı, Uyar, *Haciz*, s. 702, dn.18'de anılan karar).

²⁰ Anılan Kanun 31.5.2006 kabul tarihli olup, 16.6.2006 tarih ve 26200 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanmıştır.

²¹ "Emekli Sandığı tarafından iade edilen aidat 82. maddenin şümulü dışında kaldığından, haczi kabildir" (İİD 22.5.1954 T, 860 E, 953 K sayılı karar, Üstündağ, s. 194); ayrıca bkz. Çanak, Erkan, "Maaş ve Ücret Haczi", *AD* 1984, S. 3, s. 569-591 (s. 570). Ancak belirtmek gerekir ki, eğer bağlanan aylık maluliyet nedeniyle tahsis edilen maaş niteliğinde ise söz konusu maaşın tamamı haczedilemez kapsamda olacaktır (İİK m. 82/9). Bu, kamu düzenine ilişkin bir hüküm olduğundan, şikayet süreye tabi değildir. Aynı yöndeki karar için bkz. 12. HD 11.04.2005 T, 4972 E, 7727 K sayılı yayımlanmamış karar.

²² 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 106. maddesi ile yürürlükten kaldırılan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu m. 121 şu şekilde idi: "Bu Kanun gereğince bağlanacak gelir veya aylıklar ve sağlanacak yardımlar nafaka borçları dışında haciz veya başkasına temlik edilemez". "İşçi emeklisi olan borçlunun 506 sayılı Kanun'un 121.maddesi uyarınca emekli maaşı haczedilemeyeceğinden tümü üzerine konan haczin kaldırılması gerekirken yazılı şekilde 3/4'ü üzerinden kaldırılarak sonuca gidilmesi isabetsizdir" (12. HD 29.11.2004 T, 20527 E, 24617 K sayılı yayımlanmamış karar).

²³ 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu m. 67: "Bu Kanun gereğince bağlanacak aylıklar, nafaka borçları dışında haciz veya başkasına devir veya temlik edilemez". "Bu hüküm kamu düzeni ile ilgili olduğundan, şikayet süreye tabi değildir. Daha önce yapılan kesintilerin şikayet konusu edilmemesi, devam eden takip nedeniyle sonraki hacizlerle ilgili olarak borçlunun haczedilemezlik şikayetinde bulunmasını engellemez" (12. HD 08.04.2005 T, 3980 E, 7620 K sayılı yayımlanmamış karar).

²⁴ Anılan Kanun'dan önceki bu yasal tablonun haklı bir temele dayanmadığı konusunda görüş için bkz. Yavaş, Murat, *Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi*, İstanbul 2005, s. 185.

bir çatı altında toplanması ile yeknesak bir uygulamaya geçilmiştir. Bu çerçevede, işçi ve memurlara 5510 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde bağlanacak olan emekli aylıkları ile diğer ödeneklerin haczedilebilmesi söz konusu olamayacaktır.

5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin ilk fıkrası 17.4.2008 tarihli 5754 sayılı Kanun'un 56. maddesi ile değiştirilmiştir. Değişiklikten sonra 93. madde, *"Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu Kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler; 88'inci maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez"* şeklini almıştır. Görüldüğü üzere kanun koyucu, Emekli Sandığı, Bağ-Kur ve Sosyal Sigortalar kurumlarını tek çatı altında mütalaa ederek Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan elde edilecek gelir, aylık ve ödeneklerin haczini kural olarak yasaklamıştır. Yani bu tür bir hakkın haczi artık mümkün olamayacaktır. Ancak anılan maddeye 18.2.2009 tarihinde ve 5838 sayılı Kanun'un 32. maddesi ile *"Bu fıkra göre haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir"* şeklinde bir fıkra eklenmiştir.

Fakat 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin devamında bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Buna göre, 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesine göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçlarının haczi mümkündür. 88. maddeye göre kurumun prim alacaklarına ilişkin olarak bazı düzenlemeler hariç olmak üzere 6183 sayılı AATUHK hükümlerini tatbik edebilmesi mümkün olabilecektir (5510 s. K. m. 88/16). Kurumun 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen prim ve diğer alacakları amme alacağı niteliğinde olup, imtiyazlı alacaktır (5510 s.K m. 88/18, AATUHK m. 21). Kurumun alacağı dolayısıyla borçlunun malları haczedildiğinde veya başkaca alacaklılar tarafından konulan hacze kurumun iştirak etmesi halinde kurumun bu alacağı imtiyazlı alacak niteliğinde olacaktır.²⁵ Bu sebeple, hacze iştirak-

²⁵ Akkaya, Tolga, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bu Kanunda 5754 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Cebri İcra Hukukundaki Güncel Gelişmeler, Prof. Dr. Saim Üstündağ'a Armağan, Ankara 2009, (s. 15-26), s. 17.

te aranan şartlar (İİK m. 100) kurum alacakları için aranmayacaktır.²⁶ Hatta kurum, primler konusunda o kadar kuvvetli imkanlar ile donatılmıştır ki, kurumun sigorta primleri ve diğer alacakları haklı bir sebep olmaksızın 5510 sayılı Kanun'da belirtilen sürelerde ödenmez ise kamu idarelerinin tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri, tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin şirket yönetim kurulu üyeleri de dahil olmak üzere üst düzeydeki yönetici veya yetkilileri ile kanuni temsilcileri kuruma karşı işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra bağlanmış olan aylık ya da ödeneklerin haczedilemeyeceği kuralı mutlak olmakla beraber, 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce tatbik edilmiş olan hacizlere ilişkin yukarıda belirtmiş olduğumuz önceki sistem geçerli olmaya devam edecektir.²⁷ Bu bakımdan, 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Emekli Sandığı tarafından bağlanmış olan emekli aylıkları üzerinde bulunan hacizlerin akıbeti ile ilgili olarak kanun koyucu açık bir düzenleme ortaya koymuştur. Kanaatimizce takip hukukunda yapılan bir değişikliğin, aksine bir kayıt olmadıkça yürürlüğe girdiği andan itibaren devam etmekte olan bütün icra işlemlerine tatbik edilmesi gerekir. Zira şekli bir hukuk olan takip hukukunda yeni bir düzenlemenin yapılması, takip hukukunun aktörleri için en uygun çözüm biçimi olacağı konusunda kanun koyucunun iradesini ortaya koyması anlamına gelir. Dolayısıyla, yeni kanunun yürürlüğe girmesinden önceki mevzuata uygun olarak yapılmış olan işlemlerin geçerli olduğu kabul edilerek, bu andan sonraki icra işlemlerinin ise yeni düzenlemeye (yeni düzenlemenin yürürlüğe girdiği an-

²⁶ Ayrıca bkz. Akkaya, s. 17; Akcan, Recep, *Hacze İştirak*, Ankara 2005, s. 133.

²⁷ " 17.4.2008 tarihli 5754 sayılı Kanun'un 56. maddesi ile değişik 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesine göre "Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu Kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler; 88. maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez". Bu hüküm ... 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş olup 28.8.2008 haciz tarihi itibarıyla yürürlükte olmadığından haczedilemezlik şikayeti ile ilgili olarak İİK'nın 83. maddesinin uygulanması gerekir. Anılan kanuna göre, borçlunun emekli sandığından aldığı emekli maaşının ¼'ten az olmamak üzere haczi mümkündür" (12. HD 30.3.2009 T, 2008/26999 E, 2009/6738 K sayılı yayımlanmamış karar).

dan itibaren) uygun olarak yerine getirilmesinde yarar bulunmaktadır. Buna göre örneğin, 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylıkları üzerindeki (haciz dolayısıyla yapılmakta olan) kesintileri önceki mevzuata uygun kesintiler olarak kabul etmek ve fakat 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ise bu kesintiye son vermek gerekir. Ancak henüz haciz aşamasına gelmeyen takipler bakımından ise 5510 sayılı Kanun hükümleri tatbik edilerek aylık üzerinde kesintiye geçilmemesi gerekir.

4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'na²⁸ tabi emekli bir kimsenin elde edeceği emekli aylığının haczedilip haczedilemeyeceğinin de incelenmesi gerekir. Sisteme katılan bir kimse anılan Kanun'un şartlarını yerine getirdikten sonra emeklilik payının kısmen veya tamamen kendisine ödenmesini isterse, kendisine yapılacak olan bu miktarın tamamının haczedilmesi mümkün olacaktır. Buna karşılık katılımcı henüz emekli olmamışsa, başka bir ifade ile halen sistem içinde ise kendi adına emeklilik şirketi tarafından alınan fonların hiçbir şekilde haczi mümkün değildir (4632 s. K. m. 17).²⁹ Kanaatimizce bu hükme tereddütle yaklaşmak gerekir. Örneğin, çok yüksek gelir düzeyindeki bir kimsenin rahat bir yaşam sürmek için neredeyse bütün gelirlerini sistem içine aktarmış olduğu ve daha sonra işçilerinin ücretlerini ve/veya kıdem tazminatlarını dahi ödemeyecek duruma geldiği bir faraziye de anılan hükmün ne kadar adaletle uygun olduğu sorgulanabilir. Anılan hükmün kanaatimizce, bireysel emeklilik şirketlerinin ayakta kalabilmesine yardımcı olmak amacı ile ihdas edilmiş olduğunun kabulü gerekir.

²⁸ 8.2.2001 tarihinde kabul edilen Kanun için bkz. RG, 7.4.2001 T, S. 24366.

²⁹ Anılan Kanun'un 17. maddesine göre, "Fonun malvarlığı, şirketin bu Kanundan, 28.7.1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'ndan, emeklilik sözleşmesinden, fon içtüzüğünden ve ilgili mevzuattan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi ve sorumluluğunu karşılaması dışında hiçbir amaçla kullanılamaz. Fon malvarlığı rehnedilemez, teminat gösterilemez, üçüncü şahıslar tarafından haczetilemez ve iflas masasına dahil edilemez". Bu hükümden bireysel emeklilik şirketinin mümkün olduğunca finansal açıdan güçlü tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan katılımcı (borçlu) sistemde iken kendisi adına alınmış olan fonlar, emeklilik şirketinin malvarlığı içinde yer aldığından 17. maddenin gereği olarak bu fonların hiçbir şekilde haczi mümkün olmayacaktır.

II. Haczedilecek Miktarın Tayininde Esas Alınacak Ölçü

A. Türk Hukuku Bakımından

İİK m. 83/1'e göre, "...borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra müdürünce lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir". Görüldüğü gibi, Türk hukukunda icra müdürlerine İİK m. 83 anlamında ciddi bir takdir yetkisi tanınmış ve fakat bu takdir hakkının hangi ölçütlere uygun olarak kullanılacağı ise açık olarak ifade edilmemiştir. Bir görüşe göre, haczedilebilecek miktar tayin edilmeye çalışılırken sadece borçlu konumundaki kimsenin elde edeceği gelirin dikkate alınmaması gerekir. Zira borçlunun ailesine karşı olan mükellefiyetleri göz önünde tutulması gerektiği gibi, borçlunun aile hukuku kurallarına göre aile bireylerinden aldığı veya almaya yetkili olduğu gelirlerin de hep birlikte hesap edilmesi icap eder.³⁰ Diğer bir fikre göre ise, borçlu ve ailesinin geçimi için gerekli miktarın saptanmasında, borçlunun aile durumu, kendisinin ve ailesinin sağlık durumu ile kira giderlerinin dikkate alınması lazımdır.³¹ Bir başka görüşe göre,³² haczedilecek kısım belirlenirken borçlunun kanunen bakmakla yükümlü olduğu kimseler değil, yardım ve korumaya mecbur bulunduğu şahıslar önem taşımaktadır. Buna göre, babanın tanımadığı evlilik dışı çocuk, nikahsız olarak birlikte yaşanan kimse, borçlunun kazancı bulunmayan annesi, üvey çocuklar ve devamlı olarak borçlunun evinde kalan teyze, kayınvalide gibi hısımlar borçlunun ailesinden sayılmak gerekir.³³ İİK m. 83'te ifade edilen "aile" kavramını geniş değerlendirmek lazımdır.³⁴ Kanaatimizce de, aile kavramının dar anlamda, yani, sadece eş ve belli bir yaşın altındaki çocukları kapsadığını kabul etmek doğru olmaz. İşçinin kanunen yardım etmekle yükümlü olduğu yakınlarını da (birlikte oturmasalar da) bu kavramın kapsamı içinde saymak gerekir.

³⁰ Üstündağ, s. 190.

³¹ Uyar, Haciz, s. 703; Yıldırım, M. Kamil, İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 4, Yıl:1986-1991, S. 1-3, (s. 98-115), s. 107; Postacıoğlu, İlhan E., *İcra Hukukunun Esasları*, İstanbul 1982, s. 330.

³² Akin, s. 337.

³³ Kuru, Baki, *Haczi Caiz Olmayan Şeyler*, Makaleler, İstanbul 2006, (s. 717-762), s. 729.

³⁴ Akin, s. 337; Uyar, Haciz, s. 703. Aynı fikirde olarak bkz. Keser, s. 1191; Centel, Tan Kut, *İş Hukukunda Ücret*, İstanbul 1998, s. 333; Çenberci, Mustafa, *İş Kanunu Şerhi*, 6. Bası, Ankara 1986, s. 540.

Borçlunun ve ailesinin geçinmeleri için gerekli olan miktar icra müdürü tarafından borçlu ve ailesindekilerin sosyal, sağlık ve eğitim durumlarına göre takdir edilebilir. İcra müdürüne tanınan takdir hakkı çerçevesinde haczedilebilecek miktar tayin edilmeye çalışılırken birliktirlikten görüş alınabilir.³⁵

Türk hukuk sistemi, İsviçre hukukundan farklı olarak maaş ve ücretlerin herhalde dörtte birinin haczedilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Buna göre icra müdürü, ücretin dörtte birini herhalde haczetmeli ve fakat haczedeceği ücretin azami sınırını tayin ederken borçlunun ve ailesinin ihtiyacını göz önünde bulundurmalıdır. Uygulamada ise maaş ve ücret hacizlerinde genel olarak gelirin dörtte birinin haczi ile yetinilmekte, yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde daha sağlıklı olarak tespit edilebilecek olan miktarın belirlenmesine yönelik herhangi bir ciddi çaba gösterilmemektedir. Bu durum icra müdürünün, söz konusu alanda kendisine tanınmış olan takdir hakkını olayın özelliklerine göre kullanamaması ve İİK m. 85'te "...borçlu ile alacaklının menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle yükümlüdür" şeklinde ifade edilen ödevini de sağlıklı olarak yerine getirememesine sebep olmaktadır. Aşağıda tespit edeceğimiz üzere İsviçre'de kanun koyucu kesinlikle oran telaffuz etmemiş olduğundan, haciz oranının tespitinde daha sağlıklı ve ciddi kriterlere göre hareket edilebilmektedir. Bu da, alacaklı ve borçlu arasındaki dengenin mümkün olduğunca gerçek anlamda tesis edilmesini sağlamaktadır.

İİK m. 83'ün öngördüğü aylık ücretlerin en az dörtte birinin mutlaka haczedilmesine ilişkin kural özellikle uygulamada az gelir elde eden kimseler için ciddi anlamda sıkıntılar yaratabilmektedir. Buna karşılık yüksek gelir grubunda bulunan kimseler için ise söz konusu kural çok önemli avantaj sağlamaktadır. Bu bakımdan bir fikre göre³⁶ İİK m. 83'ün uygulamasında 4857 sayılı İş Kanunu m. 35'deki,³⁷ 854 sa-

³⁵ Kuru, s. 729; Akın, 337; Uyar, Haciz, s. 703.

³⁶ Uyar, Haciz, s. 704; Kuru, s. 729.

³⁷ 4857 sayılı İş Kanunu'nun 35. maddesine göre "İşçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlası haczedilemez veya başkasına devir ve temlik olunamaz. Ancak, işçinin bakmak zorunda olduğu aile üyeleri için hakim tarafından takdir edilecek miktar bu paraya dahil değildir. Nafaka borcu alacaklılarının hakları saklıdır". Görüldüğü üzere, iş kanunu anlamında işçi ücretinin en fazla dörtte biri haczedilebilir.

yılı Deniz İş Kanunu m. 32'deki³⁸ ve 6183 sayılı AATUHK'nın 71. maddesindeki³⁹ düzenlemelerin dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır. Zira anılan düzenlemelerde, çalışan borçlunun eline mutlaka İİK m. 83 uygulamasına nazaran daha fazla para geçme imkanı kesin olarak sağlanmıştır.

Kanaatimizce tüm bu tartışmaların önüne geçebilmek ve gerçek anlamda alacaklı ile borçlunun menfaatlerini dengeleyebilmek için -aşağıda inceleyeceğimiz üzere- İsviçre hukuk sisteminde olduğu gibi herhangi bir oran ifade edilmemeli ve haczi yapacak olan icra müdürü, borçlu ve ailesi için ayrılması gereken miktarı tespit ederken yukarıda belirttiğimiz esaslar çerçevesinde meseleye geniş bir açıdan yaklaşarak hareket etmelidir. Oysa yukarıda belirttiğimiz gibi, İİK m. 83'te dörtte bir orandan bahsedilmiş olması haczi gerçekleştirecek olan icra müdürü için ciddi bir rahatlık sağlamaktadır. Bu hüküm, ağır iş yükü altında bulunan icra müdürleri için zahmetli bir faaliyetten kendisini beri kılma imkanı yaratmaktadır. Ayrıca İİK m. 83'teki düzenleme ile maaş ve ücretin dörtte üçünün haczedilmemesi bakımından icra müdürüne takdir hakkı tanınmıştır. Buna karşılık dörtte bir oranı bakımından ise böyle bir takdir hakkından söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla, adi alacaklı konumundaki kimse lehine söz konusu dörtte birlik alacak miktarı üzerinde alacaklıya bir çeşit imtiyaz tanınmış olmaktadır.

Borçlu ve ailesinin geçimi için ortaya çıkarılması gereken miktarı tespit eden işleme karşı alacaklı, borçlu ve/veya borçlunun ailesinden bir kimse⁴⁰ şikayet yoluna başvurabilir. Bilindiği gibi, İİK m. 16 şikayet

³⁸ 854 sayılı Deniz İş Kanunu m. 32 "Gemi adamının ücretinin ayda 240 lirası haczedilemez veya başkasına devir ve temlik olunamaz. Ancak gemi adamının bakmak zorunda olduğu aile üyeleri için hâkim tarafından takdir edilecek miktar bu paraya dahil değildir. Bu kayıtlamalar, nafaka borcu alacaklılarının haklarını kaldırmaz" şeklindedir.

³⁹ 6183 sayılı AATUHK'nın "Kısmen haczedilebilen gelirler" kenar başlıklı 71. maddesi, "Aylıklar, ödenekler, her çeşit ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama bağlı olmayan nafakalar, emeklilik aylıkları, sigorta ve emeklilik sandıkları tarafından bağlanan gelirler kısmen haczolunabilir. Ancak haczolunacak miktar bunların üçte birinden çok, dörtte birinden az olamaz. Aşgari ücreti aşmayan aylık gelirlerin onda birinden fazlası haczolunamaz" şeklindedir.

⁴⁰ Uyar, Talih, *İcra Hukukunda Şikayet*, Manisa 1991, s. 125. "İİK'nın 83. maddesi uyarınca 'maaşın dörtte birinden az olmamak üzere' haciz yapılması mümkündür. Ancak bu maddeye aykırı olarak haciz yapıldığından bahisle merci nezdinde ya-

sebeplerini dört grupta toplayarak tanzim etmiştir. İİK m. 83 çerçevesinde maaş ve ücret hacizlerinde icra müdürüne bir takdir hakkı tanınmış olduğundan, özellikle işlemin hadiseye uygun olmaması sebebine dayalı olarak şikayet yoluna gidilebilir.

İcra müdürünün maaş ve ücret haczinde en az dörtte bir olmak üzere daha da artabilecek bir oranı haciz oranı olarak saptayabilme yetkisi önemli bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda icra müdürü, bahsetmiş olduğumuz bu yetkisi ile belirleyeceği haciz oranı neticesinde borçlunun elinde asgari ücretin altında bir miktar bırakabilecek midir? Asgari Ücret Yönetmeliği'nin⁴¹ 4. maddesi asgari ücreti tanımlamıştır. Buna göre, *asgari ücret, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret*dir. Bir fikre göre⁴², anılan maddede her ne kadar işçinin ihtiyaçlarından söz edilmekte ise de, asgari ücret kavramının varlık sebebinden hareketle, buna ailenin asgari ihtiyaçlarının da dahil olduğu kabul edilmelidir. Asgari ücretin bizatihi kendisi zaten borçlunun ve ailesinin asgari geçim sınırını ifade eden miktara karşılık gelmektedir. Dolayısıyla borçlunun ve ailesinin geçimi için gerekli olan ve yasal olarak belirlenmiş olan miktarı daha da azaltacak şekilde maaş ve ücret üzerine haciz tatbik edilmesi ilk anda mümkün görülmebilirse de, İİK m. 83'ün kesin ifadesi karşısında buna cevaz vermek gerekecektir. Bu bakımdan icra müdürü borçluya bırakılacak ücret, asgari ücretin altında kalsa bile dörtte birlik kısmı mutlaka haczetmek zorundadır.⁴³ Kanaatimizce, böyle bir sorunun ortaya çıkmasındaki en önemli neden, İİK m. 83'te dörtte bir oranının metne konulmuş olmasıdır. Oysa daha önce belirttiğimiz gibi böyle bir oran ifade edilmemiş olsaydı, icra müdürü Asgari Ücret Yönetmeliğine uygun olarak takdir hakkını kullanabilir ve böylece borçlunun sahip olduğu asgari ücret hakkını zedeleyecek şekilde haciz tatbikine girişmesine gerek kalmayabilirdi.

pılacak şikayetler yasal 7 günlük süreye tabidir" (12. HD 1.6.1995 T, 8242 E, 8100 K sayılı karar, Uyar, Talih, Gerekçeli-Notlu İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu, C.II, s. 2366). Pekcanitez, Hakan, *İcra İflas Hukukunda Şikayet*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 1986, s. 104.

⁴¹ Bkz. 01.08.2004 tarih ve 25540 sayılı RG, Anılan Yönetmelik, 22/05/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır (Asgari Ücret Yönetmeliği m.3).

⁴² Çanak, s. 342.

⁴³ Çanak, s. 342.

İİK m. 83'te ifade edilmiş bulunan dörtte bir oranı kamu düzeni-ne ilişkindir. Bu bakımdan borçlu rıza gösterse dahi aldığı maaşın tamamı haczedilemez.⁴⁴ İcra ve İflas Kanunun'da, 1965 yılında 538 sayılı Kanun ile getirilen 83a maddesi ile haczi caiz olmayan mal ve hakların haczolunabileceğine dair önceden yapılan anlaşmaların geçersiz olacağı kabul edilmiştir. İsviçre İcra İflas Kanunu'nda haczi caiz olmayan mal ve hakların haczedilemezliğinden önceden feragati yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, buna rağmen İsviçre hukuku uygulaması ve doktrininde önceden feragatin geçersiz olduğu kabul edilmektedir.⁴⁵

Önceden feragatin geçersizliğinin nedeni, borçlunun hacizden önceki bir dönemde böyle bir anlaşmanın sonuçlarını ve hacze gelindiğinde kendisine yükleyeceği yükün ağırlığını tahmin edemeyeceğinin varsayılmasıdır. Bu halde, borçluyu bizzat kendisine karşı koruma gereği vardır.⁴⁶ Ancak haciz veya daha sonraki bir aşamada borçlunun maaş veya ücretinin tamamının haczine olanak sağlayan bir irade açıklamasında bulunması mümkündür.⁴⁷

⁴⁴ İİD, 20.11.1952 T, 122 E, 5239 K sayılı karar (Uyar, Talih, Gerekçeli-Notlu İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu, C.II, s. 2374).

⁴⁵ Kılıçoğlu, Evren, *İcra Sözleşmeleri*, İstanbul 2005, s. 128, dn.553'de anılan Kurt Amonn /Dominik Gasser, *Grundriss des Schuldbetreibungs-und Konkursrecht*, Bern 1997; Ernst Blumenstein, *Handbuch des Schweizerischen Schuldbetreibungsrechts*, Bern 1911.

⁴⁶ Kılıçoğlu, s. 130. İİK m. 83a Adalet Komisyonu Raporu Gerekçesinde şu ifadeler yer verilmiştir; "Borçlunun hacizden evvelki bir safhada bir mal veya maaş ve ücretin haczedilemezliği sıfatından feragat etmesi hükümsüz olmalıdır. Zira borçlu, hacizden evvel böyle bir feragatin neticelerini tahmin edemez, bundan başka, haczedilemez olduğu borçlunun ve ailesinin haciz anındaki durumlarına göre tespit olunur. Şu halde borçlu bir malın haczedilemezlik sıfatından önce feragat etmiş olsa dahi, haciz sırasında 'o malın haczinin caiz olmadığını' dermeyan edebilecektir. Buna mukabil borçlunun haciz sırasında veya ondan sonraki bir dönemde muayyen bir mal, maaş veya ücretin haczedilemezlik sıfatından feragat etmesi mümkündür" (Uyar, *Gerekçeli-Notlu İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu*, C. II, s. 2375-2376). Ayrıca bkz. 12. HD 16.9.1991 T, 2049 E, 9127 K sayılı karar (Uyar, *Gerekçeli-Notlu İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu*, C.II, s. 2377).

⁴⁷ "İİK'nın 83a maddesinde açıklandığı üzere önceden yapılan anlaşmalar muteber değildir. Borçlu, takibin kesinleşmesinden sonra emekli maaşının dörtte üçünün haczine muvafakat etmiştir. Bu muvafakat, anılan madde icabı geçerlidir" (12. HD. 0.9.1980 T, 5131 K, 6866 K sayılı karar (Uyar, *Gerekçeli-Notlu İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu*, C. II, s. 2378).

B. Fransız Hukuku Bakımından

Code du Travail (Fransız İş Kanunu) m. 145-1'e göre, talep edilebilir ve belirli (likit) alacağı hüküm altına alan (saptayan) bir mahkeme kararına sahip olan tüm alacaklılar, borçlusu durumundaki işçiye maaş veya ücret ödeme yükümlülüğü altında bulunan işverene karşı haciz tatbik edebilir.⁴⁸ Türk hukukundan farklı olarak Fransız hukukunda ücretlerin belli kademelere göre haczedilebilmesi esası kabul edilmiştir ki bu durum özellikle haczi yapan makamın takdir hakkını kötüye kullanmasından (ya da bu takdir hakkını gereği gibi kullanmamasından) kaynaklanabilecek olumsuz sonuçları ortadan kaldırmaktadır.⁴⁹ Hatta kanaatimizce söz konusu sistem, İsviçre hukukundaki düzenlemeden de sağlıklıdır. Fransız hukuku, haczedilebilecek maaş ve ücret miktarını belli kademelere ayırarak çok daha objektif bir haczin yapılmasını ve en önemlisi tarafların yapılan bu hacze daha az muhalefet etmesi sonucunu doğurması bakımından yararlıdır. İsviçre hukukunda, borçlu ve ailesinin geçimi için kendisine bırakılacak olan miktarın tespiti işleminde kanun koyucu herhangi bir orandan bahsetmiş değildir. Bu durumun yarattığı faydalar yanında ortaya çıkardığı en önemli sakınca tarafların muhalefette bulunma ihtimalini güçlü şekilde içinde barındırmasıdır. Oysa Fransız hukukunda her bir gelir dilimine yönelik olarak ne oranda haciz yapılacağı ve ne kadarlık bir kısmın haczedilemeyeceği net bir biçimde gösterilmiş olduğundan, anılan hukuk sisteminde, Türk ve İsviçre sistemlerine nazaran ilgililerin hacze muhalefeti ile sık karşılaşmaz.

Fransız hukukunda istikrarlı şekilde, ücretlerin haczedilmeyen bölümü daraltılırken, haczedilebilecek oranın ise artırılması eğilimi bulunmaktadır.⁵⁰ Fransız hukukunda, 2009 yılı için geçerli olan ücretin haczedilebilme/haczedilememe oranları aşağıdaki gibidir;⁵¹

⁴⁸ Brennier, s. 84. Fransız hukukunda ücret kavramı içine primlerin, komisyonların, bahşişlerin veya ücretli izinlere ilişkin yapılan ödemelerin de girdiği hakkında bkz. Brennier, s. 85.

⁴⁹ Crosio, s. 264.

⁵⁰ Le Bayon, s. 7.

⁵¹ Söz konu oranlara <http://www.net-iris.fr> adresinden ulaşılabilir. Söz konusu miktarların tespit edilmesinde yıllık net ücret esas alınmaktadır. Anılan oranları tespit için ayrıca bkz. Dec.n° 2005-1537; Vachet, Gérard, "Salaire et Accessoires", Éditions du Juris-Classeur 2000/11, s. 10.

Yıllık Ücret Miktarı	Haczedilemeyen Kısım	Haczedilebilecek Kısım
0-3.460 €	19/20	1/20
3.460-6.790 €	9/10	1/10
6.790-10.160 €	4/5	1/5
10.160-13.490 €	¾	1/4
13.490-16.830 €	2/3	1/3
16.830-20.220 €	1/3	2/3
20.220 € ve üstü	-	tamamı

Söz konusu miktarlara yönelik olarak ortaya konmuş olan oranların her durumda mutlak olarak uygulanacağını söylemek mümkün değildir. Bu noktada Code du Travail m. 145-2'nin dikkate alınması gerekir. Anılan düzenlemeye göre, borçlunun (kanunda sayılanlardan olmak kaydıyla) bakmakla yükümlü olduğu herhangi bir kimse varsa, ücretinin haczedilebilme oranının bu husus dikkate alınarak tespit edilmesi gerekir. Buna göre, borçlunun eşi veya birlikte yaşadığı kişi, Fransız Sosyal Güvenlik Kanunu'nun (*Code de la Sécurité sociale*) m. 512-3 ve m. 512-4 hükümleri çerçevesinde bakmakla yükümlü olduğu çocukların varlığı veya borçlunun, eşinden ayrılmasından sonra çocuğu için ödemek zorunda olduğu nafaka miktarı, onun ücretinin haczedilebilme oranını etkileyen hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fransız hukukunda, haczedilebilecek miktar belirlenirken toplam net ücretin dikkate alınması lazımdır.⁵² Söz konusu miktara, borçlunun bakmakla yükümlü olduğu kimseler için yapılan sosyal yardımlar ve bu arada işveren tarafından yapılan asıl ücret dışındaki ödemeler dahil edilmez.⁵³ Bunun dışında engelli kimselere Sosyal Güvenlik Kanunu hükümleri çerçevesinde yapılan ödemelerin hiçbir şekilde haczi

⁵² Crosio, s. 265; Brennier, s. 85.

⁵³ Crosio, s. 265; Brennier, s. 85; Vachet, s. 8; Taormina, Gilles: "Saisie et cession des rémunérations", *Répertoire Procédure Civile Dalloz*, Paris avril 1994, (s. 1-13), s. 4; Verdier, Jean-Maurice, *Droit du Travail, Éditions Dalloz*, Paris 1993, s. 234. Bu çerçevede, örneğin, borçlunun bakmakla yükümlü olduğu kimseler için yapılan ödemeler, borçlunun işten çıkarılması nedeniyle kendisine yapılan ödemeler, ulaşım veya beslenme gibi kendisi tarafından yapılan ancak sonradan kendisine iade edilen ödemeler, borçlunun geliri (ücreti) içinde değerlendirilmemektedir.

mümkün değildir (Code de la Sécurité sociale m. 821-5). Ayrıca iş kazası nedeniyle işçinin hak kazanmış olduğu gelirlerin de haczi söz konusu olmaz.⁵⁴ Borçlunun üçüncü şahıslardaki alacağı bir para alacağı mahiyetinde ise alacaklının bunu üçüncü şahıstan talep etmesi *saisie-attribution* denilen farklı bir haciz türünün devreye girmesi ile mümkün olabilir.⁵⁵ Dolayısıyla borçlunun maaş ve ücretinin haczinde söz konusu haciz türü (*saisie-attribution*) uygulama alanı bulmaz.

C. İsviçre Hukuku Bakımından

Ücret haczinde esas alınması gereken noktalardan bir tanesi borçlunun ailesi ile birlikte sosyal ve iktisadi varlığını devam ettirmesine olanak sağlayacak olan miktarın haczedilememesidir. Bu bağlamda, asgari miktarın nasıl tanımlanması gerektiğini ve bu kavramın içine nelerin girebileceğini belirlemek lazımdır.

İsviçre hukukunda dar yorumlara göre “*asgari miktar*” kavramından anlaşılması gereken, borçlunun yaşaması için mutlaka sahip olması lazım gelen ihtiyaçlarına yetecek miktardır. Asgari miktarın tayininde borçlunun sosyal yaşam düzeyi önem taşımaktadır.⁵⁶ İsviçre hukukunda, asgari miktarın nasıl belirleneceği hakkında çok ciddi ayrılmalar sunulmuştur. LP m. 93’e göre, ücret ve gelirler üzerindeki hacizler sadece borçlunun ve ailesinin geçimi için zorunlu olan kısım haricindeki miktar üzerinde tatbik edilebilir. Anılan madde bu miktarın tayininde hangi ölçülerin kullanılacağını belirtmemektedir. Dolayısıyla bu alanda Türk hukukunda olduğu gibi İsviçre hukukunda da icra makamına geniş bir takdir alanı bırakılmıştır.⁵⁷ Ancak İsviçre hukukunda da böylesine bir takdir hakkından bahsedilebilirse de anılan hukuk sisteminde ücretin haczedilemeyecek miktarının belirlenmesi esnasında hangi ihtiyaç kalemlerinin dikkate alınacağı genel olarak ta-

⁵⁴ Vachet, s. 8.

⁵⁵ Fransız hukukuna özgü söz konusu kurum hakkında ayrıntı için bkz. Yavaş, s. 11.

⁵⁶ Mathey, s. 47.

⁵⁷ Mathey, s. 47. Ancak bu takdir hakkının İsviçre uygulamasında çok daha dikkatli kullanıldığının, borçlunun ve ailesinin geçimi için tespit edilmesi gereken miktarın tayininde ciddi bir çalışma yapılarak yargı kararları ile belirlenmiş olan tüm kriterlere riayet edildiğinin altı çizilmelidir (Mathey, s. 47).

yin edilmiştir. Bunlar borçlunun fiziksel ve kültürel ihtiyaçları şeklinde iki kategoride değerlendirilmektedir.⁵⁸

Ücret haczinde borçluya bırakılması gereken asgari miktar tayin edilirken borçlunun ailesi için yapılması zorunlu harcamaların da dikkate alınması gerektiği kabul edilmektedir. Bu çerçevede, aile kavramı içine kimlerin gireceğinin tespiti lazımdır. İsviçre hukukunda, aile kavramına, borçlunun yasal olarak ya da manevi⁵⁹ nedenlerle ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğu kimseler girmektedir.⁶⁰ Bu bağlamda borçlunun eşi, çocukları, kardeşleri, anne ve babası, boşanmış olduğu eşi ya da nikahsız olarak birlikte yaşadığı kimse aile kavramı içinde değerlendirilmektedir.⁶¹

Borçlunun nafaka borcu bulunmaktaysa bu miktarın ücret haczinde göz önüne alınması gerekir.⁶² Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, nafaka borcunun tamamının ücretin haczedilemeyecek bölümünde yer alamayacağıdır. Dolayısıyla nafaka borcu sebebiyle borçluya ne kadarlık bir miktarın bırakılacağına takdir edilmesi lazımdır. Borçlunun nafaka borcunun bulunması halinde artık borçlu kendisine asgari miktarın bırakılmasını talep edemez. Zira ücretin haczedilemeyecek kısmı içinden bu borca karşılık gelecek olan miktarın tespit edilmesi gerekir. Çünkü nafaka alacaklısının olduğu kadar takip alacaklısının da menfaatlerinin korunması lazımdır. Borçlunun nafaka borcunun olması bu borcun takip alacaklısının yaralanması gereken ücret

⁵⁸ Mathey, s. 51. Borçlunun, fiziksel ihtiyaçları içine, yiyecek, içecek, giyinme (sosyal yaşam düzeyini aşmamak kaydıyla), aydınlatma, elektrik ve gaz, konutunun lüzumlu tamirat masrafı, hijyen amaçlı bakımına ilişkin masrafları girerken; kültürel ihtiyaçları içine, eğitimi için gerekli masraflar, günlük gazete, ulaşım ve iletişim için yapılması zorunlu masraflar girmektedir. Ayrıca bkz. ATF 85 III 67; ATF 104 III 75.

⁵⁹ Mathey, s. 64. İsviçre hukukunda, borçlunun manevi bakım mükellefiyeti pozitif olarak düzenlenmiş değildir. Ancak icra dairesi ücret haczini uygularken borçlunun bu şekilde manevi olarak bakmak durumunda olduğu bir kimsenin varlığını tespit etmeye çalışırken İsviçre’de o anda baskın olan manevi değerleri dikkate almalıdır. Örneğin, borçlunun amcasının geçimini sağlayacak geliri ve yakını bulunmuyorsa, bu kimsenin bakımı konusunda borçlunun manevi bir yükümlülüğü bulunmaktadırlar.

⁶⁰ Mathey, s. 63.

⁶¹ Mathey, s. 63.

⁶² ATF 76 III 142; ATF 111 III 13.

miktarından ödenmesini (alacaklının aleyhine olarak) gerektirmez.⁶³

III. Maaş ve Ücret Haczinin Haczin Tatbiki ve Etkileri

A. Türk Hukuku Bakımından

Bilindiği gibi sadece mevcut alacakların haczinin gerçekleştirilmesi gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Müstakbel alacak niteliğinde olan yani, henüz doğmamış ancak ileride doğması muhtemel olan maaş ve ücret alacağı üzerine de haciz uygulanabilir.

Borçlunun maaş veya ücretinin ne kadarının haczedilebileceğinin tespiti için önceden borçlunun aldığı maaş veya ücret miktarının bilinmesi gerekir. Fakat uygulamada borçlunun maaş ve ücretinin dörtte birinin haczi ile yetinilmesinden dolayı, İİK'nın 355. maddesi uyarınca işverene gönderilecek bildiriye borçlunun maaş veya ücretinin dörtte birinin haczedildiği yazılmakta, genellikle daha önceden maaş veya ücret miktarının tespiti için herhangi bir detaylı araştırma yapılmamaktadır.⁶⁴

Türk hukukunda alacaklının, borçlunun maaş veya ücretinin haczini istemesi halinde, icra müdürlüğü işverene bir ihbarname⁶⁵ gönderir. Bu ihbarname ile borçlunun ücretinin haczedildiği, hak kazanılan ücretin en geç bir hafta içinde icra dairesine bildirilmesi gerektiği ve borç bitinceye kadar mahcuz ücret miktarının borçlunun ücretinden kesilip icra dairesine gönderilmesinin lazım geldiğine ilişkin hususlar işverene ihtar olunur.⁶⁶

Maaş ve ücrete haciz konulup bu çerçevede kesintiler başladıktan sonra borçlunun maaş veya ücretinde ya da görevinin niteliğinde bir değişiklik meydana gelecek olursa işveren tarafından bu durumun derhal icra dairesine bildirilmesi gerekir.⁶⁷ Kanaatimizce, borçlunun da işinde veya ücretinde meydana gelebilecek olan değişikliklerle

⁶³ Mathey, s. 80.

⁶⁴ Arslan, Ramazan, Borçlunu Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczini, *Recâi Seçkin'e Armağan*, Ankara 1974, (s. 81-114), s. 107; Yavaş, s. 186.

⁶⁵ Ayrıntı için bkz. Yavaş, s. 189.

⁶⁶ İİK m. 355 hükmünde ifade edilen "kanuni muhatap" tan maksadın, mal memuru veya daire amiri olduğu hakkında bkz. HİGM, 14.2.1968 T ve 3359 sayılı mütalaa.

⁶⁷ Gilliéron, Pierre Robert, *Commentaire de la loi fédérale sur la poursuite pour dettes et la faillite*, éditions Payot, Lausanne 1999, s. 226; Yavaş, 190.

ri zamanında icra dairesine bildirme yükümlülüğü altında olduğu kabul edilmelidir.

Borçlunun maaş veya ücretine haciz konulduğunu icra dairesi tarafından kendisine gönderilecek olan bildirim sayesinde öğrenen gerçek ya da tüzel kişi işveren derhal maaş ve ya ücret üzerinde bildirimde belirtildiği oranda bir kesinti yapmalı ve bu miktar takip dosyasındaki borcu karşılamaya yönelik olmak üzere icra dairesine ifa etmelidir.

Maaş ve ücretlerin haczi, niteliği ve infazı yönünden genel haciz uygulamalarından farklılık göstermektedir. Bu niteliği dolayısıyla kanun koyucu maaş ve ücret hacizleri için genel haciz işlemlerini düzenleyen hükümlerden ayrı bir hüküm sevk etmiş bulunmaktadır. Bu farklılığın temelinde, genel haciz kararlarının tek bir işlemle infaz edilebilmesine karşın maaş ve ücret hacizlerinde icra işlemlerinin belirli süreler içinde tekrarlanması yatmaktadır. Ayrıca infaz işlemi doğrudan doğruya icra müdürü tarafından değil, onun adına borçlunun çalıştığı yerde bulunan ve icra dairesinin bu yöndeki bildirimini alan kanuni muhatap tarafından yerine getirilmektedir. İşveren (gerçek ya da tüzel kişi) tarafından yapılacak olan kesintiler icra dairesine gönderilmekte ve dairece icra veznesine alınmaktadır.

Türk hukukunda Alman hukuk sisteminden farklı olarak öncelik prensibi geçerli değildir. Bu bakımdan haciz sahibi alacaklının diğer alacaklılara nazaran herhangi bir önceliği bulunmamaktadır. Bu durum İsviçre hukuku bakımından da geçerlidir. İlk haczi koyduran alacaklının haczinden sonra aynı borçluya karşı haciz talebinde bulunacak olan alacaklılar ilk haciz sahibi alacaklılar ile birlikte grup meydana getiriler.⁶⁸ Hacze iştirak kurumunun varlığı gerek Türk ve gerekse İsviçre hukuku bakımından haczin alacaklıya bir ayni hak sağlamadığının önemli delilini meydana getirmektedir. Ancak maaş ve ücret haczinin hacze iştirak kurumuna ve bu arada ilk haciz tatbik edenin diğer alacaklılara karşı herhangi bir önceliğe sahip olamayacağı kuralına istisna oluşturacağının altı çizilmelidir. Maaş ve ücret haczine iştirak bakımından Türk hukuku ile İsviçre hukuku arasında farklılık bulunmaktadır. İsviçre hukukunda LP m. 93 uyarınca maaş ve ücret hac-

⁶⁸ Deren-Yıldırım, Nevhis, "İcra Hukuku'nda Paylaştırmaya İlişkin İlkeler Hakkında Düşünceler", *İcra Hukuku Analizleri*, İstanbul 2001, (s. 1-17), s. 9.

zine iştirak söz konusu olabilecek iken, aynı imkan Türk hukuku bakımından bulunmamaktadır. İİK m. 83'e göre, borçlunun birden fazla alacaklısı maaş veya ücret üzerinde haciz talebinde bulunmuş ise, hacizler sıraya konmalı ve önceki haczin kesintisi bitmedikçe diğer alacaklının alacağı için kesintiye gidilmemelidir. Deren-Yıldırım'a göre, Türk kanun koyucusu hacze iştiraki oldukça güçleştirmiştir. Bu sebeple, İsviçre'deki grup sisteminden de uzaklaşma söz konusu olmuştur. Maaş ve ücret haczi bakımından Türk hukuku öncelik sistemini benimsemiş ve orantılı paylaşırma prensibinden ise vazgeçmiştir.⁶⁹ İİK m. 83'teki söz konusu düzenleme Alman hukukundaki öncelik prensibinin Türk hukukundaki yansımasıdır.

B. Fransız Hukuku Bakımından

Fransız hukukunda, alacaklının borçluya karşı alacağını bir mahkeme kararı ile hüküm altına aldırması tek başına yeterli değildir. Ücret alacağının işverene karşı uygulanabilmesi yani tespit edilmiş olan alacağın işverenden tahsil edilebilmesi için ona karşı da ayrı bir prosedürün izlenmesi gerekir. Borçlunun ücretinin haczini gerçekleştirebilmek için öncelikle yetkili mahkemeye başvurmak lazımdır. Yetkili mahkeme, borçlunun yerleşim yeri, böyle bir yeri bulunmuyorsa, üçüncü şahıs durumundaki işverenin yerleşim yeri mahkemesidir (Code du Travail m. 145-5).

Ücret haczine ilişkin olarak 1991 reformundan önce uygulanan *saisie-arrêt* kurumunun uzun ve masraflı bir süreç olması, daha basit ve tarafların anlaşmaları esasına dayanan yeni bir sürecin doğmasına zemin hazırlamıştır. 1991 reformundan sonra ortaya çıkan yeni sistemde iki aşama bulunmaktadır. Bunlardan ilki, yargılamaya giriş aşamasındaki uzlaşma evresidir. Zira ücret haczine ilişkin yargılama hem borçluyu ve hem de işvereni rahatsız eden bir süreçtir. Bu nedenle daha başlangıçta taraflara bir uzlaşma imkanı sağlanmaktadır ki bu, *saisie-arrêt* kurumunda mevcut olmayan bir olanaktır. Alacaklı (borçludan olan alacağını mahkeme kararı ile daha önceden hüküm altına aldırılmış olan kimse), mahkeme kararını da eklemek suretiyle bir dilekçe ile yetkili mahkemeye başvurarak uzlaştırma talebinde bulunabilir. Bu dilekçede mutlaka borçlunun ve işverenin adı soyadı ve adresleri-

⁶⁹ Deren-Yıldırım, s. 15.

nin yer alması gerekir. Bu başvuru yapıldıktan sonra mahkeme kalemi müdürü uzlaşma için tarafların bir araya geleceği günü, saati ve yeri tayin eder. Duruşmadan⁷⁰ en az 15 gün önce borçlu ve alacaklı iadeli taahhütlü bir mektupla uzlaşmaya davet edilir. Bu davet, uzlaştırma girişiminin yapılacağı yer, gün ve saate ilişkin bilgilerden başka, alacaklının kimlik bilgileri ve adresleri, talebin konusunu ve talep konusu yapılan miktarı açık bir şekilde ihtiva etmelidir. Hakim, belirlenen gün ve saatteki duruşmada tarafları uzlaşmaya davet eder. Bu duruşmada mutlaka özellikle borçlunun hazır bulunması gerekir. Eğer borçlu duruşmada hazır değilse karar verilebilmesi mümkün olamaz.⁷¹ Bu uzlaştırmanın başarıyla sonuçlanması durumunda haciz, uzlaşma şartları dahilinde icra edilecektir. Uzlaştırma başarıyla sonuçlanmayacak olursa, hakim, uzlaşmazlık tutanağını imzaladıktan sonra yargılama süreci içinde borçlu tarafından dermeyan edilen itirazları inceleme konusu yaparak karar verecektir.

Yapılan yargılama neticesinde alacaklı lehine karar çıkacak olursa, mahkeme kalemi müdürü haczin tatbikine girişecektir ki bu, ücret alacağının tahsilinde ikinci aşamayı oluşturmaktadır. Bu aşamada, uzlaşmazlık tutanağı çerçevesinde kalem müdürü 8 gün içinde hacze girer. Söz konusu süre, borçlu tarafından yargılama esnasında yapılan itirazların mahkemece karar bağlanması ve bu karara karşı müracaat imkanının ortadan kalkması anından itibaren işlemeye başlayacaktır.

Haciz tatbik edilirken tanzim edilecek olan evrakta borçlunun ve alacaklının kimlik bilgileri ve adresleri, hacze konu olan miktar, haczedilen ücret miktarının belirlenmesinde uygulanan yöntem, üçüncü şahıs konumundaki işverenin sorumlulukları ve bunlara uymaması halinde karşılaşacağı yaptırımlar mutlaka yer almalıdır. Bu işlemlerin tamamlanmasından sonra işveren değişecek olursa, sorumluluk yeni işverene geçecektir.

Haciz tutanağının tanzim edilmesinden ve haczin tamamlanmasından sonra bu haczin işverene bildirilmesi gerekir (Code du Travail m. 145-19). Üçüncü şahıs durumundaki işverenin haczin kendisine bildirilmesinden itibaren 15 gün içinde mahkeme kalemine bilgi verme

⁷⁰ Taormina, s. 7. Uzlaştırma talebinin duruşmalı olarak incelenmesi zorunludur. Aksi halde haczin tatbik edilmesi yoklukla malul olacaktır.

⁷¹ Taormina, s. 7.

yükümlülüğü doğmaktadır.⁷² Bu çerçevede işveren, borçluyla kendisi arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine, (varsa) ücret üzerindeki başkaca hacizlere ve temliklere ilişkin bilgileri doğru bir şekilde aktarmalıdır. Zamanında yapılmayan veya gerçeğe aykırı bir şekilde yapılan bilgi aktarımları nedeniyle üçüncü şahıs durumundaki işveren için para cezası söz konusu olacaktır.⁷³ Ayrıca hukuka uygun olmayan bu gibi durumlar dolayısıyla alacaklı zarara uğramışsa bunların da işveren tarafından karşılanması gerekir. Tüm bu risklerin yanında işveren için bu hallerde ortaya çıkabilecek bir başka yaptırım da borçlunun alacaklıya olan borcunun tamamının işveren tarafından karşılanması olacaktır. Bu son yaptırım özellikle, ücretin haczedilen kesiminin borcun tamamını karşılamaması halinde önem taşımaktadır.

Ücret haczine iştirak kurumunun Fransız hukukundaki görünümünün de incelenmesi önem taşımaktadır. Code du Travail m. 145-26 ile m. 145-29 arasındaki düzenlemeler bu konuya ilişkindir. Fransız hukukunda, ücret alacağına bir başka alacaklının iştirak edebilmesi mümkündür.⁷⁴ Gerçekten de, Code du Travail m. 145-26'ya göre, icra hükmüne sahip⁷⁵ (alacağını bir mahkeme kararı ile hüküm altına almış olan) tüm alacaklılar, ücret haczinin devamı esnasında mahcuz miktarın paylaştırılmasına iştirak edebilir. Diğer alacaklının ya da alacaklıların hacze iştirak edebilmesi için ilk haciz koyduran alacaklı gibi bir uzlaştırma evresinden geçmiş olması gerekli değildir. Ücret haczine iştirak etmek isteyen alacaklı, bir dilekçeyle bu talebini mahkeme (ücret haczini tatbik eden) kalemine dilekçe ile dermeyan eder (Code du Travail m. 145-26/2). Bu dilekçe, borçlu ve alacaklıya tebliğ edilir (Code du Travail m. 145-27/1). Ayrıca işverene her ay mahkeme kalemince ödeme ile ilgili gönderilmekte olan yazıda bu defa hacze iştirak etmiş olan yeni alacaklı hakkında da bilgi verilmelidir. Ücret haczinin tamamlanması anına kadar iştirak mümkündür (Code du Travail m. 145-28). Fransız hukuk sistemine göre, devlet alacağı imtiyazlı alacak mahiyetinde olduğundan, devletin bu iş ile ilgilenen resmi kurumu tarafından işverene her ay düzenli olarak tebligat yapılır ve bu aşamada

⁷² Taormina, s. 8; Brennier, s. 86.

⁷³ Taormina, s. 8; Brennier, s. 86.

⁷⁴ Taormina, s. 9. Saisie-attribution kurumunun aksine kesin haciz ya da ihtiyati haczin kesin hacze dönüşmesinden sonra ücret haczine iştirak mümkündür.

⁷⁵ Taormina, s. 9; Brennier, s. 89.

borçluya karşı devletin bir alacağı doğarsa artık ödemenin alacaklıya değil, devlete yapılması gerekir.

Borçlunun ücretini haczettiren alacaklı aynı zamanda nafaka alacaklısı da olabilir. Bu halde hakların yarışması söz konusu olur. İşveren, nafaka alacaklısı tarafından nafaka alacağının kendisine ödenmesi doğrultusunda bir tebligat alırsa, ücretin mutlak olarak haczedilemeyen kesiminin bu kimseye ödenmesi lazımdır. Bu ödemededen, haczi tatbik etmiş olan mahkemenin bilgilendirilmesi gerekli değildir. Zira borçlunun ücretin mutlak olarak haczedilemeyen kesimine yönelik olarak tasarruf hakkı devam etmektedir.⁷⁶

Haczin tatbik edilmesinden önce ücretin temlik edilmesi de mümkündür. Zira daha önce ifade ettiğimiz gibi, alacaklının borçluya karşı alacağını mahkeme kararı ile hüküm aldırması yetmemekte, bunun dışında borçlunun ücretine haciz uygulayabilmek için ayrı bir yargılama sürecini başarıyla tamamlaması gerekir. Dolayısıyla, alacaklı ilk aşamayı başarıyla geçtikten yani alacağını bir mahkeme kararıyla hüküm altına aldırdıktan sonra borçlu, haczedilebileceğini düşündüğü ücretini herhangi bir kimseye temlik edebilir. Bu durumda, artık ücret alacağı borçlunun malvarlığından çıktığı için haczin tatbik edilebilmesi de mümkün değildir şeklinde bir sonuca ulaşılabilir. Ancak bir görüşe göre bu halde farklı bir çözüm yolunun kullanılması menfaatler dengesine de uygun düşecektir. Buna göre, ücret alacağını (alacağın mahkeme kararıyla hüküm altına alınmasından sonra) temellük alan kimse söz konusu alacak üzerinde haczi sahibi alacakmış gibi haklara sahip olmalı ve bu ücret üzerine sonradan haciz hakkı elde eden kimselerle birlikte bu hakkı yarışmalıdır. Aksi halin kabulü, borçlunun kötü niyetli olarak ücret alacağını farklı kimselere temlik etmesi sonucunu doğurabilir ki bu halde, artık alacaklarını mahkeme kararı ile hüküm altına aldırarak alacaklılar ücret alacağı (en azından) yönünden tatmin edilememe riskiyle karşı karşıya kalmış olacaktır.⁷⁷ Fransız uygulamasında mahkeme kalemi bu halde, alacağı temellük etmiş olan kimseye bir tebligat çıkarmakta ve haczedilen ücret alacağının paylaştırılmasında diğer haciz koyan alacaklılar ile birlikte bu kimsenin de hakkını yarıştırmasına (iştirake) olanak sağlamaktadır.⁷⁸ Eğer,

⁷⁶ Brennier, s. 89.

⁷⁷ Brennier, s. 90.

⁷⁸ Brennier, s. 90.

temlikin yapılmasından evvel ücret haczi sona ermiş ise, artık alacağı temellük alan kimse, borçluya karşı (ücret alacağını devreden) olan haklarını temlik sözleşmesi çerçevesinde maddi hukuk hükümlerine göre dermeyer etmek zorundadır.

Ücret haczinin devamı sırasında tarafların konumlarında bazı değişiklikler söz konusu olabilir. Örneğin, borçluyu işverene bağlayan hukuki ilişkinin haciz esnasında sona ermesi durumunda, ücret haczinin artık söz konusu işveren üzerinde meydana getirmiş olduğu bütün hukuki neticeler o andan itibaren sona erer.⁷⁹ İşverenin değişmesi halinde ön uzlaşma aşaması kullanılmadan artık ücret haczine yönelik tüm hukuki sorumluluk yeni işverene geçecektir (Code du Travail m. 145-39). Borçlunun veya alacaklının ikametgah adreslerinde de değişiklik olabilir. Alacaklı ve borçlu, adresinin değişmesi halinde yeni adreslerini mahkeme kalemine bildirmelidirler (Code du Travail m. 145-36).

Ücret haczinin uygulanmış olması, alacaklıya, söz konusu ücretin doğrudan doğruya kendisine verilmesini isteme hakkını sağlamaz.⁸⁰ Dolayısıyla böyle bir taleple işverene müracaat etmesi mümkün değildir. İşveren bu ödemeyi her ay düzenli olarak borç sona erinceye kadar haczi uygulamakta olan mahkemeye yapmalıdır. Eğer borçlu çok sayıda işverenden ücret hakkı elde ediyor ise hakim, kesintinin yapılacağı işverenleri tespit edip kararında göstermesi gerekir. Eğer bu işverenlerden sadece birisi tarafından ücretin haczedilebilecek kesimi karşılanabilecek ise, haczin sadece o işveren üzerinden uygulanması mümkündür. Borçlunun karşısında bir alacaklı varsa ödeme kendisine bir çek vasıtasıyla mahkeme tarafından yapılmalıdır.⁸¹ Alacaklı birden fazla ise, mahkeme kalemı yine çek ile ödeme yapabileceği gibi, Code du Travail m. 145-23/3'te ifade edildiği üzere söz konusu mahkemenin yargı çevresinde mevcut olan bankalar vasıtasıyla hesap aktarımı (virman) şeklinde de yapılabilecektir. Kesintinin bitmesinden sonra hakim, 8 gün içinde işverene haczin tamamlandığını bildirmelidir (Code du Travail m. 145-25).

⁷⁹ Brennier, s. 90.

⁸⁰ Brennier, s. 90.

⁸¹ Brennier, s. 91; Taormina, s. 9.

Sonuç

Türk hukukunda maaş ve ücret haczi bakımından icra müdürlüğüne tanınan geniş inisiyatifin bazı açılardan sorun oluşturmaları mümkündür. Özellikle maaş ve ücretten kaynaklanan gelir düzeyleri arasında ciddi farklılıklar bulunan borçlular arasında bu farklılık dikkate alınmadan kanunen öngörülen dörtte bir oranında haciz tatbiki şeklindeki anlayış düşük gelir grubunda bulunan borçlu için olumsuz, gelir düzeyi daha yüksek olan borçlunun ise lehine sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Ayrıca ağır iş yükü altında bulunan icra müdürlüklerinin kanunun kendilerine tanımış olduğu bu takdir hakkını gereği gibi yerine getirebilmeleri de pek mümkün gözükmemektedir. Bu hal, taraflardan biri ya da bu tarafın bakmakla yükümlü olduğu kişiler ile bazen alacaklı için şikayet yoluna müracaatı zorunlu kılar. Örneğin takip borçlusunun elde etmiş olduğu maaş veya ücret düzeyi yüksek olmasına rağmen dörtte bir oranında haciz ile yetinen icra müdürlüğü, bu işlemi ile alacaklıya zarar vermiş olur. İcra müdürlüğünün bu tür işlemleri hadiseye uygun olmaması, sıklıkla tarafın şikayet hukuki imkanını kullanmasına zemin hazırlar (İİK m. 16). Ayrıca, kanunun maaş veya ücret hacizlerinde dörtte bir oranında haczi zorunlu kılması, asgari ücret düzeyinde gelir elde eden borçlunun hukuki durumunu belirsiz hale getirmektedir.

Türk hukukunda, İİK m. 83/1'teki, "...borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra müdürünce lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir" ifadeye uygun olarak maaş ve ücret hacizleri bakımından borçlunun geçinmesi için gerekli olan miktarın tayin edilmesinde hangi kriterlerin esas alınması gerektiği konusunda herkes tarafından kabul görmüş bir anlayış bulunmamaktadır. Kaldı ki, doktrinde belirtilen bazı kriterlerin ağır iş yükü altında bulunan icra müdürlükleri tarafından nasıl uygulanacağı ya da sağlıklı olarak tespit edilip edilemeyeceğinin ayrıca sorgulanması gerekir. Tüm bu sebeplerle kanaatimizce, objektif bir kriterin esas alınması ve Fransız hukukunda olduğu gibi önceden tayin edilen ve yıllara göre değişen her bir maaş veya ücret düzeyine göre haciz tatbiki esasının kabulü lazımdır. Bu çözüm şekli, tarafların tatbik edilen haczi daha kolay kabullenmelerini ve bu bağlamda söz konusu icra takip işlemine karşı şikayet yoluna müracaatı büyük ölçüde ortadan kaldırmayı sağlayacaktır. Asgari ücret düzeyinde gelir elde eden borçlunun bu düzeydeki gelirine ise

haciz tatbik edilmemesi gerekir. Bu sonuç, asgari ücretin tanımına ve fonksiyonuna uygun düşecektir.

Daha önceki düzenlemeler ile farklı sosyal güvenlik kurumlarından bağlanan aylıkların haczi bakımından yaratılan farklılığın 5510 sayılı Kanun ile ortadan kaldırılmış bulunması yerinde olmuştur. Böylece, gerçek anlamda sosyal güvenlik kurumunu belirleme şansı bulunmayan borçlular arasında mesnedi olmayan böyle bir ayırım sona erdirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akcan, Recep, *Hacze İştirak*, Ankara 2005.
- Akın, Levent, “Maaş ve Ücret Haczi”, *AÜHFD*, 1995/1-4.
- Akkaya, Tolga, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bu Kanunda 5754 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Cebri İcra Hukukundaki Güncel Gelişmeler, *Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan*, Ankara 2009.
- Arslan, Ramazan, Borçlunu Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi, *Recai Seçkin’e Armağan*, Ankara 1974.
- Brennier, Claude, *Voies d’executions*, Editions Dalloz, 1998.
- Centel, Tankut, *İş Hukukunda Ücret*, İstanbul 1998.
- Courtier, Jean-Loup, “La saisie des rémunérations”, *La revue des huissiers de justice*, 1995.
- Crosio, Alain, *Recouvrement de créances*, 3eme édition, Lyon 1997.
- Çanak, Erkan, “Maaş ve Ücret Haczi” *AD*, 1984, S.3.
- Çenberci, Mustafa, *İş Kanunu Şerhi*, 6. Bası, Ankara 1986.
- Deren-Yıldırım, Nevhis, “İcra Hukuku’nda Paylaştırmaya İlişkin İlkel Hakkında Düşünceler”, *İcra Hukuku Analizleri*, İstanbul 2001.
- Gilliéron, Pierre Robert, *Commentaire de la loi fédérale sur la poursuite pour dettes et la faillite*, éditions Payot, Lausanne 1999.
- Keser, Hakan, 4857 Sayılı İK. ve 2004 sayılı İİK Çerçevesinde Haciz, İflas, Konkordato ve İşveren Aczinin İş Sözleşmesinden Doğan Bazı Temel Haklara Etkileri, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 2006/12.

- Kılıçoğlu, Evren, *İcra Sözleşmeleri*, İstanbul 2005.
- Kuru, Baki, *Haczi Caiz Olmayan Şeyler*, Makaleler, İstanbul 2006.
- Le Bayon, Alain, "Saisie des rémunérations", *Juris Classeur Procedure, Formulaire*, 1998/6, Fasc. 2300.
- Mathey, Jean-Claude, *La saisie de salaire et de revenu*, Lausanne 1989.
- Pekcanitez, Hakan, *İcra İflas Hukukunda Şikayet*, 1986.
- Postacioğlu, İlhan E., *İcra Hukukunun Esasları*, İstanbul 1982.
- Taormina, Gilles: "Saisie et cession des rémunérations", *Répertoire Procédure Civile Dalloz*, Paris avril 1994.
- Uyar, Talih, *Gerekçeli-Notlu İctihatlı İcra ve İflas Kanunu*, C.II.
- Uyar, Talih, *İcra Hukukunda Haciz*, Manisa 1990.
- Uyar, Talih, *İcra Hukukunda Şikayet*, Manisa 1991.
- Üstündağ, Saim, *İcra Hukukunun Esasları*, 6. Bası, İstanbul 1995.
- Vachet, Gérard, "Salaire et Accessoires", *Éditions du Juris-Classeur* 2000/11.
- Verdier, Jean-Maurice, *Droit du Travail*, Éditions Dalloz, Paris 1993.
- Yavaş, Murat, *Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi*, İstanbul 2005.
- Yıldırım, M. Kamil, *İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi*", *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 4, Yıl: 1986-1991, s. 1-3.